

به نام خدا

**پیشینه‌ی تاریخی ایل چامشگزک (چامش گزک)
طارم سفای و علقه آن‌ها با سرزمین ایران**

امان‌آه بهاری نیا

۱۳۹۸

مؤسسه آموزشی تألیفی ارشدان

سرشناسه	: بهاری‌نیا، امان‌اله، ۱۳۳۴-
عنوان و نام پدیدآور	: پیشینه‌ی تاریخی ایل چامشگزک (چامش‌گزک) طارم سفلی و علقه آن‌ها با سرزمین ایران/ امان‌اله بهاری‌نیا.
مشخصات نشر	: تهران: موسسه آموزشی تالیفی ارشدان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۸ ص: مصور (بخشی رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۵-۹۸۴-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: چامشگزک (ایل)
موضوع	: Chemeshgezek (Iranian people)
موضوع	: ایلات و عشایر -- ایران -- خراسان شمالی
موضوع	: Nomads -- Iran -- Khorasan, North
موضوع	: ایران -- ایران -- خراسان -- تاریخ
موضوع	: Kurds -- Iran -- Khorasan -- History
رده‌بندی کنگره	: DSRV
رده‌بندی دیویی	: ۹۷۵/۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۸۶۱۰۲۲

مؤسسه آموزشی تالیفی ارشدان

پیشینه‌ی تاریخی ایل چامشگزک (چامش‌گزک)

طارم سفلی و علقه آن‌ها با سرزمین ایران

امان‌اله بهاری‌نیا

آموزشی تالیفی ارشدان

اول

اول ۱۳۹۸

www.irantypist.com

www.irantypist.com

۹۷۸-۶۰۰-۹۹۵-۹۸۴-۶

۱۰۰۰

۵۰۰۰ تومان

■ نام کتاب:

■ تألیف:

■ ناشر:

■ ویرایش:

■ نوبت چاپ:

■ حروفچینی و صفحه‌آرایی:

■ طراح و گرافیکست:

■ شابک:

■ شمارگان:

■ قیمت:

خداوند انسان را آفرید و با اعطای هوش و استعداد درخور، وی را بر دیگر مخلوقات برتری داد تا در این جهان پهناور و بی پایان و با مخاطرات فراوان، به میزان وسیع در تکمیل رسالت انسانی خویش همت گمارده، به یاری هموعان شتافته و در جهت اهداف متعالی جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند گامی چند بردارد.

برای حرکت آگاهانه و دستیابی به اهداف عالیه یک جامعه، آگاهی از تاریخ گذشتگان و پند و اندرز گرفتن از راه و روش‌ها و پیروزی و شکست‌ها و فراز و نشیب‌های زندگی آنان، امری ضروری است. از این رو تاریخ نگاری همواره رکن مهمی از ادبیات و فرهنگ هر قوم بوده، باشد که با مطالعه‌ی آن اگر نه خورشید آگاهی از مشرق اندیشه‌ها طلوع کند که آگاهی، سوسوی چراغی فراروی آیندگار روشن نگاه دارد؛ تا به دانستن، آزموده‌ای را دوباره نیامایند و تجربتی را تجربه چندباره نکنند. آنگاه با دیدی وسیع‌تر و روشن‌تر برای دستیابی به اهداف گام بردارند. بدین سبب به گراوری پیشینه تاریخی ایلی تاثیرگذار در تاریخ و همانقدر گمنام برآمدم که اگر کسی به این کار بپردازد قول بیهقی: «چون روزگار دراز برآمدی، این اخبار از چشم و دل مردمان دور ماندی را این جریب تاریخ نیاموختندی...»

دیگر سبب تألیف این کتاب، عدم وجود سوابق و اسنادی دقیق و کامل بود؛ به عبارتی نبود حتی یک صفحه نوشته که پیشینه و تاریخ ایل چامشگرک طارم سفلی بخش مرکزی شهرستان قزوین را بیان کند. از طرفی هیچ یک از بزرگان و زوایای ایل چامشگرک، ریش سفیدان، اطلاعات کافی و منسجم و قانع کننده‌ای از گذشته ایل ارائه نمی‌کنند. بلکه هر یک، بسته و گریخته مطالبی از گذشته ایل که از کجا آمده و در منطقه طارم مستقر شده‌اند، در دستر داشت، که اکثر آنها نیز با هم در تناقض بوده و امکان جمع بندی و نتیجه گیری را برای کسی میسر نمی‌سازند. علی ایحال پس از تألیف چند جلد کتاب و جزوات آموزشی و انجام پژوهش و نگاشتن مقاله در امور امنیتی و انتظامی و تدریس در دانشگاه، ایام بازنشستگی را جهت دست به قلم بردن مغتنم شمردم تا به عهدی که با خویش نهاده بودم وفا کرده، به تألیف کتاب پیش روی با عنوان «پیشینه‌ی تاریخی و سرگذشت ایل چامشگرک (چمش گزک) طارم سفلی و علقه آن‌ها با سرزمین ایران» از مبدأ یعنی خاستگاه تا این دوران برآیم.

نگارنده بخوبی می‌داند که این تألیف عاری از نقص نیست، چراکه زوایای تاریک و ناپیدای بسیاری در سرگذشت ایل چامشگرک طارم سفلی نهفته است و سپیده دم تاریخ ایل چندان

روشن نیست تا آدمی بتواند در ارتباط با تاریخ، زبان و مکان، دین و مذهب، اعتقادات و باورها و تغییرات آنها نظری جامع و قاطع ابراز نماید. لکن به پیروی از مصرع شیخ اجل که: «گر مراد نیابم، به قدر وسع بکوشم»، مطالبی به زعم خویش، ذی قیمت، با بررسی منابع مختلف و جمع آوری اطلاعات لازم از طریق مطالعات میدانی و کتابخانه ای با مطالعه و استخراج بیش از یکصد و پنجاه جلد کتاب تاریخی، جامعه شناسی و مردم شناسی و مقالات متعدد و انجام مصاحبه با معمرین و بزرگان و ریش سفیدان از طوایف؛ عسگرو، زینال لو، کریملو، حاجلو، کلهر، لطیف لو، مرادخانلو، و حضور در مکانهای تاریخی مانند بناها و زاغه‌ها و مناطق اتراق دایمی و یا موقتی ایل و تهیه عکس از این آثار و مناطق، گردآوری نمودم. علاوه بر آن از سابقه ذهنی خود در دوران کودکی و نوجوانی در میان ایل و ارتباط بعد از آن با طوایف مختلف ایل یاری گرفته و همچنین داده‌های واقعی که پدر و پدر بزرگها و مادر و مادر بزرگهای خود از طایفه عسگرو و زینال (که منبع تاریخ گذشته ایل بوده و به عنوان تاریخ شفاهی ایل محسوب می‌شوند) روایت کرده و شنیده‌ام خود از نیاکانشان را نقل و مشاهدات خود را بیان می‌کردند را در یک مجموعه گردآوری می‌دانم. آن است تا مورد استفاده عامه ایل و بلاخص محققین قرار گیرد.

این تألیف در هفت فصل به رشته تحریر در آمده است. با توجه به موضوع کتاب که پیشینه تاریخی و وابستگی و تعلق و علاقه ایل چامشک جزک طارم سفلی به سرزمین ایران است، سعی شده از ابتدا تا انتها سیر و تعلق و دلبستگی ایل به سرزمین ایران به صورت روشن و مستند و مستدل بیان شود.

در فصل اول؛ به مختصری از تاریخ کهن ایران، سرزمین همیشگی، مهاجرت آریائیان، عنوان حکومت‌های ایران از باستان تا کنون و عنوان دودمان‌های پیش از اسلام و دودمان‌های پس از اسلام اشاره شده است.

در فصل دوم؛ به حکومت‌های مرتبط با خاستگاه ایل بزرگ چمشگزرک بر اساس اسناد تاریخی مانند؛ سلسله پیشدادیان و حکومت جمشید شاه، حکومت سلجوقیان و ملکشاه، دودمان و حکومت صفویان، حکومت افشاریان، حکومت ماد و کردستان و اردلان، همچنین مهاجرت چمشگزرک‌ها از سرزمین و موطن اصلی یعنی روم شرقی و همچنین به موقعیت جغرافیایی دیاربکر، ارزنجان و تنجلی (درسیم) پرداخته شده است.

در فصل سوم؛ بلحاظ اینکه اصلی‌ترین عامل مهاجرت و ترک سرزمین اصلی ایل چمشگزک، اقدامات حکومت عثمانی بوده، شمه‌ای از اوضاع علویان (شیعه) در کشور عثمانی، همچنین مختصری از جنگ‌های چند قرن (چهار صد ساله) ایران و عثمانی بیان شده است.

در فصل چهارم؛ چون موضوع انسانی و تشکل اجتماعی ایل چمشگزک به جامعه عشایری مرتبط است، بنابراین مختصری از سابقه تاریخی، وضعیت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه عشایری ایران، آورده شده است.

در فصل پنجم؛ به نام و خاستگاه و نیز جغرافیای تاریخی و سیاسی چمشگزک پرداخته شده و در ادامه ایلات منتسب به چمشگزک از جمله کرمانج (بزرگ‌ترین ایل از چمشگزکها) و همچنین موقتاً جهانی آن و ایلات و طوایف شاهین دژ و ایل ملکشاهی معرفی شده‌اند.

در فصل ششم؛ به جهت این که مهاجرت چمشگزک‌ها از غرب ایران به مرکز و شمال شرق ایران در زمان حکومت علویان و افشاریان صورت گرفته، لذا به چرایی مهاجرت چمشگزک‌ها به خراسان و سکونت آنها در مناطق مختلف آن، علل کثرت اقوام در خراسان، عنوان‌های تاریخی سران چمشگزک، ایلات، طوایف خراسان منتسب به چمشگزک، مشارکت و حضور در جایگاه‌های حکومتی، سکونتگاه و شاغل طوایف ایل زعفرانلو (چمشگزک) خراسان، همچنین ایلات کرمانج استان‌های گلستان و مازندران و استان گیلان و شهرستان رودبار زیتون منتسب به چمشگزک، پرداخته شده است.

در فصل هفتم؛ به پیشینه تاریخی و جغرافیای و فرهنگی و سیاسی و اجتماعی و اقتصادی، محل سکونت و مسیرهای کوچ ایل، نام‌های رایج ایل در منطقه طارم، پراکنش سرزمینی، نحوه ییلاق و قشلاق و مسیرهای هر یک از طوایف، هویت عمومی طوایف، سابقه سکونت ایل، دلایل پراکنده شدن و مهاجرت بیشتر اقوام ایل به شهرها، و همچنین استواری بر نسب و کرمانج و ترک بودن ایل چامش‌گزک طارم سفلی، بطور مشروح و مبسوط پرداخته شده است.

در پایان کتاب نیز مجموعه‌ای از نقشه‌های مرتبط با خاستگاه چامش‌گزک و حاکمیت‌ها در ادوار مختلف تاریخی و چند عکس از ییلاق ایل به صورت پیوست قرار داده شده است.

امید دارد اگر عمر بر بقا باشد و عقل و جسم بر مرکب سلامت سوار، توسط مؤلف یا کسان دیگر با صرف وقت بیشتر، بررسی و مطالعات اسنادی و میدانی جامع‌تری، (در داخل و خارج از کشور) انجام گیرد تا از نواقص آن کاسته و بر غنای آن افزوده شود. ان شاء الله.

فهرست مطالب

فصل اول: تاریخ کهن ایران و حکومت ها و سرزمین های آریائیان

- مختصری از تاریخ کهن ایران ۹
- سرزمین همیشگی یا مهاجرت آریائیان ۲۴
- عنوان حکومت های ایران از باستان تا کنون ۳۰

فصل دوم: حکومت های مرتبط با خاستگاه و مهاجرت چمشگزک ها و مهاجرتشان از

موطن اصلی

- سلسله پیشدادیان و حکومت جمشیدشاه ۳۴
- حکومت سجودیان و ملکشاه ۳۹
- دودمان و حکومت ساسانیان ۴۴
- حکومت افشاریان ۵۰
- حکومت ماد و کردستان و ایران ۵۹
- روم شرقی و سرزمین چمشگزک ۶۴
- موقعیت جغرافیایی دیار بکر و ایران باستان و تنجلی و ارزروم و قارص ۶۸

فصل سوم: شمه ای از اوضاع شیعه و علویان در کشور عثمانی (۹۲۰ هجری - ۱۵۱۴ م)

- اوضاع شیعه و علویان ۷۱
- مختصری از جنگ های ایران و عثمانی ۷۴

فصل چهارم: سابقه تاریخی، وضعیت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و جامعه عشایری

- جامعه عشایری ۸۲
- سابقه تاریخی ایلات و عشایر ۸۳
- وضعیت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ایلات ایران ۸۶

فصل پنجم: نام و خاستگاه چمشگزک

- نام چمشگزک ۱۰۱
- خاستگاه و جغرافیای تاریخی و سیاسی چمشگزک ۱۰۳

- کرمانج و موقعیت جهانی آن ۱۱۶
- ایلات و طوایف شاهین دژ منتسب به چمشگزک ۱۲۳
- ایل ملکشاهی منتسب به چمشگزک ۱۲۴

فصل ششم: چرائی مهاجرت چمشگزک‌ها به خراسان و سکونت آن‌ها در مناطق مختلف خراسان

- علل کثرت اقوام در خراسان ۱۳۶
- عنوان‌های تاریخی سران چمشگزک ۱۴۷
- ادوات و طوایف منتسب به چمشگزک خراسان ۱۴۸
- سکونتگاه و مشارط طوایف ایل زعفرانلو (چمشگزک) ۱۶۰
- ایلات کرم‌ج استان‌های گلستان و مازندران منتسب به چمشگزک ۱۷۰
- کرمانج استان بابل و شهرستان رودبار زیتون منتسب به چمشگزک ۱۷۳

فصل هفتم: پیشینه تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ایل‌های گزرک طارم سفلی

- پیشینه تاریخی، جغرافیایی و محله‌های سکونت و پیرهای کوچ ایل چمش‌گزک ۱۷۹
- نام‌های رایج ایل چامش‌گزک طارم ۱۸۰
- پراکنش سرزمینی ۱۸۲
- نحوه ییلاق و قشلاق و مسیرهای هر یک از طوایف ایل ۱۹۲
- وضعیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایل ۱۹۷
- سابقه سکونت ایل در منطقه طارم سفلی ۱۹۹
- دلائل پراکنده شدن و مهاجرت بیشتر اقوام ایل چامش‌گزک طارم به شهرها ۱۹۹
- استدلالی برنسب ایل چامش‌گزک و کرمانج و ترک بودن آنها ۲۰۰

منابع ۲۰۳

پیوست‌ها ۲۰۷